

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף כו

משנה: נטמאו שיריה וכו': אם נטמאו או נשרפו או אבדו שיירי המנחה, כשיטת רבי אליעזר (במס' פסחים) הסובר לגבי קרבן בהמה שזורקים את הדם אפילו שאין בשר, כמו כן לגבי מנחה הכהן מקטיר את הקומץ אפילו שאין שירים, וכשיטת רבי יהושע (שם) הסובר שאם אין בשר לא זורקים את הדם, כמו כן לגבי מנחה אם אין שירים לא מקטירים את הקומץ.

גמרא: אמר רב: מה שרבי יהושע אמר שהמנחה פסולה ולא מקטירים את הקומץ, זה במקרה שנטמאו כל השיירים שלה, אבל אם נטמאו רק מקצת שייריה גם רבי יהושע מודה שאינה פסולה ומקטירים את הקומץ.

קא סלקא דעתך נטמא אין אבוד ושרוף לא: כלומר מכך שרב אמר 'והוא שנטמא כל שייריה' ולא אמר שנשרפו או אבדו, משמע שרק במקרה שנטמאו שייריה אמר רב שאם נשאר קצת מהשירים שלא נטמא, המנחה כשרה אפילו לרבי יהושע, אבל אם אבדו או נשרפו קצת משייריה סובר רבי יהושע שפסולה, לפי שצריך שכל המנחה תהיה קיימת.

שאלה: מאי קסבר? מה סובר רב?

אי קסבר שיורא מילתא היא, אפילו אבוד ושרוף נמי: אם הוא סובר שמה שנשאר מהשירים יש לו חשיבות, א"כ גם אם נאבד או נשרף קצת מהשירים יהיה מותר להקטיר את הקומץ.

אי קסבר שיורא לאו מילתא היא, ונטמא מאי טעמא, דמרצה ציץ, אי הכי כל שיריה נמי: ואם הוא סובר שמה שנשאר מהשירים אין לו חשיבות, והטעם שמנחה שנטמאו קצת משייריה אינה פסולה כיון שהציץ מרצה על הטומאה (כלומר ללא הטעם שהציץ מרצה היא צריכה להיות פסולה, כיון שמה שנשאר מהשירים אין לו חשיבות

ואי אפשר להקטיר עליו את הקומץ), א"כ גם אם נטמאו כל שייריה שיהיה מותר להקטיר את הקומץ, שהרי הציץ מרצה.

תשובה: לעולם קסבר שיורא מילתא היא, ונטמא והוא הדין לאבוד ושרוף, והאי דקאמר 'נטמא' רישיהו נקט: באמת רב סובר שמה שנשאר מהשירים יש לו חשיבות, ואף שהוא אמר 'נטמא' הכוונה גם לאבוד ושרוף, והסיבה שהוא אמר דווקא 'נטמא' ולא נאבד או נשרף הוא משום שהמשנה אמרה 'נטמא' בהתחלה, ולכן גם הוא אמר 'נטמא'.

הגמ' מביאה ברייתא כדברי רב, שגם רבי יהושע מכשיר אם נטמא / נשרפו / אבדו מקצת שייריה:

כדתני: כפי שלמדנו בברייתא - רבי יהושע אומר, כל הזבחים שבתורה שנשחטו ואח"כ נטמא או נאבד הבשר ונשאר מהם כזית בשר או כזית חֶלֶב, זורק את הדם על המזבח. ואם נשאר רק כחצי זית בשר וכחצי זית חלב, אינו זורק את הדם (= לפי שאין אכילת אדם ואכילת מזבח מצטרפים לכזית). ובעולה אפי' אם נשאר כחצי זית בשר וכחצי זית חלב זורק את הדם, מפני שכולה כליל (= וא"כ הבשר והחלב הם אותו דבר, ששניהם אכילת מזבח, ולכן הם מצטרפים לכזית). ובמנחה אפי' כולה קיימת לא יזרוק (= יבואר מיד). ע"כ הברייתא שאומרת בפירוש שלדעת רבי יהושע אם נשאר כזית כשר.

שאלה: מנחה מאי עבידתה? איזה זריקה יש במנחה?

תשובה: אמר רב פפא: מדובר במנחת נסכים, והברייתא באה לחדש לנו, שהיה מקום לחשוב שהואיל ומנחת נסכים באה עם קרבן לכן דינה כגוף הקרבן, ואם נאבד הבשר יכול לזרוק את הדם כיון שהמנחה נשארה, קמ"ל שאם אין בשר לא יזרוק את הדם.

שאלה: מנהגי מילי: מהיכן הברייתא למדה שאם שלא נשאר בשר אלא חֶלֶב זורק את הדם?

תשובה: אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, ומטו בה (= ויש שאמרו זאת) משום רבי יהושע בן חנניא: נאמר "זָרַק הַכֶּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד,

וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה, משמע שבגלל שיש חֵלֶב לכן הוא זורק את הדם.

שאלה: ואשכחן חלב, יותרת ושתי כליות מנלן? כלומר אכן מצאנו שאם יש חֵלֶב הוא זורק את הדם, אבל מנין שאם נשאר רק יותרת ושתי כליות שזורק את הדם?

דקתני 'ובמנחה אפילו כולה קיימת לא יזרוק', מנחה הוא דלא יזרוק, הא יותרת ושתי כליות יזרוק: כלומר הגמ' מוכיחה שאכן כך הדין (= שאם נשאר רק יותרת ושתי כליות זורק את הדם), מכך שהברייתא אמרה בסיפא 'ובמנחה אפילו כולה קיימת לא יזרוק', משמע שרק אם נשארה המנחה לא יזרוק את הדם, אבל אם נשאר יותרת ושתי כליות זורק את הדם.

מנלן? כלומר לאחר שראינו שכך הדין, א"כ חוזרת השאלה מהיכן לומדים זאת?

תשובה: רבי יוחנן דידיה (= בעצמו) אמר: "וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ", משמע שכל חלק שאתה מעלה מהבהמה למזבח הוא לריח ניחוח וזורקים עליו את הדם, ולכן גם אם נשאר רק יותרת ושתי כליות זורק את הדם.

ואיצטריך למכתב "חֵלֶב" ואיצטריך למיכתב "לריח ניחוח": שאם היה כתב רק "חלב" היינו אומרים שאם נשאר רק חלב זורקים את הדם אבל אם נשאר יותרת ושתי כליות לא, לכך נאמר "ריח ניחוח" גם אם נשאר רק יותרת ושתי כליות זורק את הדם. ואם היה כתוב רק "לריח ניחוח" היינו אומרים שאפילו אם נשארה רק מנחה זורקים את הדם, לכך נאמר "חלב" שמשמע שרק אם נשאר דבר הדומה לחלב (= חלקים מגוף הבהמה) זורקים את הדם, אבל אם נשארה רק מנחה לא.

משנה: שלא בכלי שרת פסול: אם לאחר הקמיצה לא הניח את הקומץ בכלי, פסול, ורבי שמעון מכשיר. ויבואר בגמ'.

הקטיר קומצה פעמים: הקטיר חצי קומץ כעת, ואח"כ עוד חצי קומץ, כשרה, כיון שיש בכל חצי קומץ שיעור כזית (= בכל קומץ יש לא פחות משני כזיתים), אבל אם חילק את הקומץ לשלושה חלקים או יותר והקטיר כל חלק בנפרד, פסול, כיון שאין בכל חלק כזית.

נמרא: אמר רבי יהודה בריה דרבי חייא, מאי טעמא דר' שמעון: שנאמר לגבי מנחה "קִדְּשׁ קִדְּשִׁים הוּא כַּחֲטָאת וְכַאֲשֶׁם", ומכך שהקיש הכתוב את המנחה

לחטאת ואשם, אנו לומדים שאם רוצה להוליך את הקומץ בידו ולהקטירו על המזבח מתוך ידו ולא מתוך כלי שרת, עליו לעשות זאת ביד ימין כמו חטאת שזריקת דמה ביד ימין דווקא ולא בכלי שרת (= הקטרת הקומץ היא במקום זריקה), ואם רוצה להקטיר את הקומץ בכלי שרת, יכול להחזיק את הכלי ביד שמאל ולזרוק ממנו את הקומץ על המזבח, כמו אשם שדמו נזרק מתוך כלי דווקא ולא ביד.

ורבי ינאי אמר: טעמו של רבי שמעון, שכיון שקמץ מתוך כלי שרת לכן כבר לא צריך כלי, ויכול להקטירו אפילו באבנטו ואפילו בכלי חרס.

רב נחמן בר יצחק אמר: גם רבי שמעון מודה בקומץ שטעון קידוש בכלי שרת לאחר שנקמץ, ומה שרבי שמעון מכשיר, זה רק לאחר שקידשו בכלי שרת ואח"כ נטלו משם והעלהו בידו והקטירו, שכשר.

קושיא על רבי יהודה בריה דרבי חייא: מיתיבי: למדנו בתוספתא - הקטר חלבים ואברים ועצי המערכה שהעלן בין ביד בין בכלי, בין בימין ובין בשמאל, כשרין, הקומץ והקטורת והלבונה שהעלן בין ביד בכלי, בין בימין בין בשמאל, כשרין. נמצא שלדעת התוספתא יכול לעובדה גם ביד שמאל, ובהכרח שהתוספתא היא בדעת רבי שמעון שמכשיר גם בלי כלי שרת, ומכאן קשה על רבי יהודה בריה דרבי חייא שאמר בדעת רבי שמעון שאם עובד את הקומץ ביד עליו לעבוד אותו ביד ימין דווקא.

תירוץ: **אמר לך רבי יהודה בריה דרבי חייא:** כוונת הברייתא שאם רוצה לעבוד את הקומץ ביד עליו להחזיקו ביד ימין דווקא, ואם רוצה לעובדו בכלי יכול להחזיקו בין ביד ימין ובין ביד שמאל, וכדברי רבי יהודה בריה דרבי חייא.

תא שמע: קמצו מכלי שרת שהתקדשה בו המנחה, ונתנו שלא בכלי שרת, והעלו והקטירו שלא בכלי שרת - פסול. **רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין במתן כלי אפילו שאינו כלי שרת.** וא"כ קשה לרב נחמן שאמר שגם רבי שמעון מודה בקומץ שטעון קידוש בכלי שרת?!

תירוץ: באמת רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירים לאחר שהתקדש הקומץ בכלי שרת, וכדבריהם צריך לגרוס במקום 'מכשירין במתן כלי', 'מכשירין ממתן כלי ואילך', דהיינו שהולכה והקטרה לא צריך בכלי שרת.

קושיא: תא שמע... רבי שמעון אומר כיון שקמצו וקדשו מכלי שרת מעלו ומקטירו שלא בכלי שרת, ודיו: וא"כ קשה לרב נחמן בר יצחק שאומר שגם רבי שמעון מודה בקומץ שטעון קידוש בכלי שרת.

תירוץ: אימא: צריך לגרוס בברייתא כך: כיון שקמצו וקדשו בתוך כלי שרת, לכן מעלו ומקטירו אפילו שלא בכלי שרת.

קושיא: תא שמע, קמץ בימינו, ונתן בשמאלו (= ללא כלי) יחזיר לימינו: וכפי שאמר לעיל רבי יהודה בריה דרבי חייא 'בא לעובדה ביד עובדה בימין'. ואם נתן את הקומץ בשמאלו, וחישב עליה כשהוא ביד שמאל מחשבה פסולה, בין חוץ למקומו בין חוץ לזמנו - פסול, ואין בו כרת על אכילתו (משום שלדעת רבי שמעון אין עבודתו ביד שמאל כשירה), דברי רבי אלעזר ורבי שמעון. וחכמים אומרים, כיון שנתנו לשמאל, פסלתו מתנתו ליד שמאל (= העברת הקומץ מיד ימין ליד שמאל), ושוב אין לו תקנה בהחזרתו ליד ימין.

מאי טעמא: מה טעמם של חכמים? משום שצריך לקדש את הקומץ בכלי שרת, וכיון שנתנו לשמאל, נעשה דינו של הקומץ כדינו של דם קרבן שנשפך מצואר בהמה שלא לתוך כלי שרת, אלא נשפך על הרצפה, ואספו מן הרצפה, שפסול אפילו יתנו עתה לכלי שרת, וגם כאן הוא כך, כיון שצריך הקומץ להנתן לאחר קמיצה בכלי שרת, הרי אם ניתן בשמאל, שוב לא תועיל חזרתו לימין כדי להנתן בו לכלי שרת.

מכלל: משמע שרבי אלעזר ורבי שמעון שאומרים שיכול להחזיר מידו השמאלית לידו הימנית, זה משום שהם סוברים שלא צריך 'מתן כלי' (= מתן הקומץ לכלי שרת לאחר שנקמץ), שאם נאמר שצריך כלי, נתינתו לידו השמאלית לפני מתן הכלי נחשבת להיות כדין נשפך הדם מהצוואר לרצפה, ששוב לא מועיל לתת אותו בכלי שרת.

תיובטא דרב נחמן תיובטא: הגמ' נשארת בקושיא על רב נחמן שאמר 'הכל מודים בקומץ שטעון קידוש'.

קעת הגמ' מכארת את הברייתא לשיטת רבי יהודה בריה דרבי חייא ורבי ינאי:

לרבי יהודה בריה דרבי חייא: שאמר בדעת רבי שמעון 'בא לעובדה ביד עובדה בימינו', הברייתא הזאת מסייעת לו, שמוכח כדבריו שרבי שמעון סובר שלאחר קמיצה יכול לעובדה אפילו ביד.

לרבי ינאי: אבל לרבי ינאי שאמר 'כיון שקמצו מכלי שרת מעלהו ומקטירו אפילו באבנטו' וכל שכן שיכול להקטירו ביד שמאל, יש להסתפק האם קשה עליו מהברייתא, כיון שלכאורה מוכח מכאן שצריך להחזירו ליד ימין ולא יכול להקטירו ביד שמאל.

אמר לך רבי ינאי: אני סובר כמו התנא של ברייתא אחרת שכתוב בה 'הקטר חלבים, וכן הקומץ והלבונה שהעלן בין ביד בין בכלי, בין בימין בין בשמאל, כשרין', ואני אסביר את הברייתא לא כמו שהגמרא אמרה לעיל לשיטת רבי יהודה בריה דרבי חייא (= 'לצדדים קתני'. ביארנו לעיל), אלא הברייתא מתבארת כפשוטה, שאפילו אם עובד ביד יכול לעבוד בשמאל, ואם כן יש בזה מחלוקת הברייתות, ויש תנא שסובר כמותי.

*

למדנו במשנה - הקטיר קומצה פעמיים כשרה:

אמר רבי יהושע בן לוי: לדעת ריב"ל דוקא עם חילק את הקומץ לשני חלקים והקטיר אותו בפעמיים, כשר. אבל אם חילק אותו ל'פעמי פעמיים' כלומר ליותר חלקים, והקטירו ביותר משני פעמים, פסול. לדעת ר' יוחנן אפילו 'פעמי פעמים' כשר.

מאי בינייהו? מה נקודת המחלוקת ביניהם? מבאר רבי זירא - האם יש קמיצה פחות משני זיתים, והאם יש הקטרה פחות מכזית. לדעת ריב"ל אין קמיצה פחות משני זיתים וגם אין הקטרה פחותה מכזית. ולכן פירוש המשנה 'הקטיר קומצה פעמיים' בדוקא פעמיים, כדי שבכל פעם יהיה כזית. לדעת רבי יוחנן יש קומץ פחות משני זיתים ויש הקטרה פחותה מכזית, ולכן מתפרשת המשנה 'פעמיים' אפילו כמה פעמים.

*

איתמר קומץ מאימתי מתיר שירים באכילה? הקטרת הקומץ מתירה את אכילת השיריים של המנחה. השאלה מאיזה שלב בהקטרה מותר לאכול? לדעת רבי חנינא משנתפסה האש במקצת מהקומץ. לדעת רבי יוחנן משתיתפס האש ברוב הקומץ.

אמר ליה רב יהודה לרבה בר רב יצחק: אני אסביר לך את הטעם של ר' יוחנן. נאמר "והנה עלה קיטור הארץ **כקיטור הכבשן**" והכבשן מעלה קיטור רק לאחר שתצית האור ברובו. וגם בקומץ נאמר "והקטיר". ואם כן אנו לומדים את לשון 'הקטרה' בקומץ מכבשן, שגם בקומץ צריך שתצית האור ברובו.

אמר ליה רבין בר רב אדא לרבא: אומרים תלמידך בשם רב עמרם ברייתא. הקרבנות כשרים להקרבה רק ביום, אבל בעולה נאמר "היא העולה על מוקדה על המבח כל הלילה" ללמד שאיברי עולה מוקטרים על המזבח כלילה. שואלת הברייתא: אין לי אלא וכו'! מהפסוק הזה אני לומד רק לדברים שדרך ליקרב כלילה, כגון אברים ופדרים של עולה, שמעלן ומקטירן 'מבוא השמש' כלומר אחרי שקיעת השמש, והם מתעכלים והולכין כל הלילה כולה. אבל דברים שדרך ליקרב ביום, כגון הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים, מניין שמעלן ומקטירן 'מבוא השמש'?

הגמרא עוצרת ושואלת: **והא אמרת דרכן ליקרב ביום!** והרי הדברים הללו זמן הקרבתם ביום, ומדוע שיהיו כשרים כלילה? אלא מבארת הגמרא את כוונת הברייתא, שהדברים הללו יוקטרו 'עם בא השמש' כלומר לפני שקיעת החמה, והם ילכו ויתעכלו כל הלילה. מניין אנו לומדים זאת? הברייתא משיבה: **תלמוד לומר "זאת תורת העולה" ריבה.** עד כאן הברייתא.

הקושיא: **והא 'עם בא השמש' לא משכחת לה שתצית האור ברובו:** והרי כשמקריבים את הדברים הללו סמוך לשקיעת החמה אין מספיק זמן שהאש תתפס ברובם. ואחד מהדברים ברשימה הזו הוא קומץ. וקשה על רבי יוחנן הסובר שכדי שתחשב 'הקטרה' צריך שהאש תצית ברובו. כי אם כן לא היה מועיל להקטיר את הקומץ סמוך לשקיעה, משום שכשמגיעה השקיעה הקומץ עדיין לא נחשב מוקטר וממילא הוא נפסל.

תירוץ: לא קשיא כאן לקלוט כאן להתיר: יש הבדל בין המקרים. לגבי קליטת הקומץ על המזבח לפני הלילה, מועיל שתמשול בו האור ותתפס בו במקצת. אבל בכדי להתיר את השיריים באכילה צריך שהאש תתפס ברובו.

רבי אלעזר מתני לה: רבי אלעזר גורס בברייתא כמו שגרסנו בתחילה 'מבוא השמש', דהיינו שהברייתא מדברת על נתינת הדברים הללו במזבח לאחר השקיעה. אבל הוא מעמיד שמדובר בדברים שהניחו אותם ביום והם פקעו (= קפצו ונפלו) מעל המזבח בלילה, שמחזירים אותם בחזרה למזבח. וכן כשבא רב דימי מבבל הוא אמר בשם רבי ינאי שמדובר בפוקעין.

קושיא: **ומי אמר רבי ינאי הכי?** והרי ר' ינאי אמר קטרת שפקעה מעל גבי המזבח, אפילו 'קרטין' (= חתיכות גדולות) שנפלו ממנה, אין מחזירין אותן למזבח. והטעם מבואר בברייתא, נאמר "אשר תאכל האש את העולה על המזבח" עיכולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיכולי קטרת. (כי דורשים את הפסוק "אשר תאוכל האש" כלומר מה שכבר נתעכל מחזירים למזבח, והפסוק מדבר רק על עולה).

תירוץ: **סמי מיכן קטרת:** אכן יש להסיר מהרשימה את 'קטורת'.

*

אמר רב אסי - כי פשיט רבי אלעזר במנחות: כאשר רבי אלעזר שנה את מסכת מנחות, הוא הסתפק בשאלה הבאה. את הקומץ מניחים על עצי המערכה שעל המזבח. מה הדין אם עשה הפוך, הוא סידר את הקומץ על המזבח וסידר מעליו את עצי המערכה, האם דרך הקטרה בכך או לא?

בעי חזקיה: שאלה דומה. איברי קרבן שסידר אותם הפוך, הוא סידר אותם על המזבח והניח עליהם את עצי המערכה. האם פסול מכיון שנאמר "וערכו בני אהרון הכהנים את הנתחים... על העצים" ואם כן צריך להניח אותם דוקא על העצים. או מכיון שיש פסוק אחר "אשר תאכל האש את העולה על המזבח" משמע שהעולה מונחת על המזבח, אם כן הוא יכול לבחור האם להניח קודם את העצים או קודם את העולה.